

С. О. Колісник, здобувач Міжрегіональної академії
управління персоналом

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОПЕРЕРОБНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті удосконалено класифікацію методів та інструментів державного регулювання нафтопереробного комплексу України в умовах європейської інтеграції, а саме існують прямі (державне підприємництво, обмеження приватного бізнесу) та непрямі (кредитно-грошовий, бюджетно-податковий, планування, програмування та прогнозування) методи; інструменти (законодавчі акти, державні замовлення, тарифи природних державних монополій, формування великих холдингових структур із переважною часткою держави, створення державних компаній для управління ринками нафтопродуктів та здійснення товарних інтервенцій, реалізація економічно значимих проєктів на основі державно-приватних партнерств).

Доведено, що державне регулювання роботи нафтопереробного комплексу має бути системним. Його ефективність залежить від того, наскільки узгоджені як прямі, так і непрямі методи регулювання, наскільки адекватно та точно використовуються інструменти. Перекоси економічної політики у фіскальний бік, непослідовні кроки у змінах податкової системи, нормативно-правової бази, нехтування плановими та програмними інструментами можуть призвести до негативних наслідків незбалансованого розвитку нафтопереробного комплексу.

Встановлено, що для здійснення державного регулювання необхідна відповідна нормативно-правова база. В основі зростання (падіння) цін лежать фундаментальні фактори, насамперед зростання (падіння) світових цін на нафту. Однак інтервенції на ринку нафтопродуктів (як і на будь-якому іншому ринку) здатні впливати на рівень цін. Проте такий вплив має короткостроковий характер. Переважно вплив на ринок справляє не стільки розмір проведених інтервенцій, скільки сама можливість регулятора здійснювати інтервенції у значних обсягах. Цей фактор стримує активність спекулянтів і дає змогу уникати надмірного розгойдання ринку.

Визначено, що політика розвитку внутрішніх енергетичних ринків пов'язана зі стратегічним плануванням сталого розвитку на основі організаційно-управлінських інновацій і не виключає методів державного підприємництва. Державне резервування окремих видів енергетичних ресурсів може бути використано для проведення організованих товарних інтервенцій задля збалансування відповідних ринків. Реалізація політики розвитку внутрішніх енергетичних ринків дасть змогу суттєво підвищити рівень стійкості постачання енергоресурсами у відносно короткі терміни. Це створить можливості для якісно нового розвитку системи задоволення внутрішнього попиту на енергетичні ресурси в період до 2030 року та на подальшу перспективу.

Ключові слова: державне регулювання, європейська інтеграція, інструменти, методи, нафтопереробний комплекс.

S. O. Kolisnyk. Methods and tools of state regulation of the oil refining complex of Ukraine in the conditions of European integration

The classification of methods and tools of state regulation of the oil refining complex has been improved, namely: direct (state entrepreneurship, restrictions on private business) and indirect (credit-monetary, budget-tax, planning, programming and forecasting) methods; instruments (legislative acts, state orders, tariffs of natural state monopolies, the formation of large holding structures with a majority share of the state, the creation of state companies for the management of oil product markets and the implementation of commodity interventions, the implementation of economically significant projects based on public-private partnerships).

It has been proven that state regulation of the oil refining complex should be systematic. Its effectiveness depends on how coordinated both direct and indirect methods of regulation are, how adequately and accurately the tools are used. Distortions of economic policy in the fiscal direction, inconsistent steps in changes to the tax system, regulatory framework, neglect of planning and program tools can lead to negative consequences of unbalanced development of the oil refining complex.

It has been established that the implementation of state regulation requires an appropriate regulatory and legal framework. The rise (fall) in prices is based on fundamental factors, primarily the rise (fall) in world oil prices. However, interventions in the oil products market (as in any other market) can affect the price level. However, this effect is short-term. Basically, the impact on the market is exerted not so much by the size of the interventions carried out, but by the very possibility of the regulator to carry out interventions in significant volumes. This factor restrains the activity of speculators and allows you to avoid excessive swings in the market.

It was determined that the policy of development of internal energy markets is related to strategic planning of sustainable development based on organizational and management innovations and does not exclude methods of state entrepreneurship. State reservation of certain types of energy resources can be used to carry out organized commodity interventions in order to balance the relevant markets. The implementation of the policy of development of internal energy markets will significantly increase the level of sustainability of energy supply in a relatively short period of time. This will create opportunities for a qualitatively new development of the system for meeting domestic demand for energy resources in the period up to 2030 and beyond.

Key words: state regulation, European integration, tools, methods, oil refining complex.

Постановка проблеми. Цілями державної енергетичної політики є забезпечення ефективної виробничої структури; ослаблення монополії на природні ресурси; створення стимулів для ефективного функціонування галузі; поглиблення міжрегіональної інтеграції та створення єдиного економічного простору в енергетичній сфері шляхом розвитку міжрегіональних ринків енергоресурсів та транспортної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростаюча кількість друкованих праць та наукових дискусій з проблеми державного регулювання нафтопереробного комплексу підтверджує актуальність поставленої у статті проблеми. Так, теоретичні підходи до трактування змісту та оцінювання базових економічних категорій стратегічного управління та інноваційного розвитку у нафтопереробному комплексі отримали відображення у роботах таких учених, як І. Ансофф, І.А. Бланк, М.С. Портер, С.В. Фатхутдінов, У. Кінг, Р. Холт. Водночас, незважаючи на досить високий загальний рівень теоретичної розробленості, низку методичних та особливо прикладних аспектів класифікації, характеристику методів та інструментів, стратегічне управління в нафтопереробному комплексі потребує своєї конкретизації та вдосконалення.

Мета статті полягає в тому, щоб удосконалити класифікацію та надати характеристику методам та інструментам державного регулювання нафтопереробного комплексу України в умовах європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Методи та інструменти державного регулювання нафтопереробного комплексу представлені на рис. 1.

Як показує досвід економічно розвинених країн (особливо Норвегії), у регулюванні нафтопереробного сектору ключові ролі відводяться державному підприємництву, бюджетно-податковому регулюванню, державному плануванню та програмуванню.

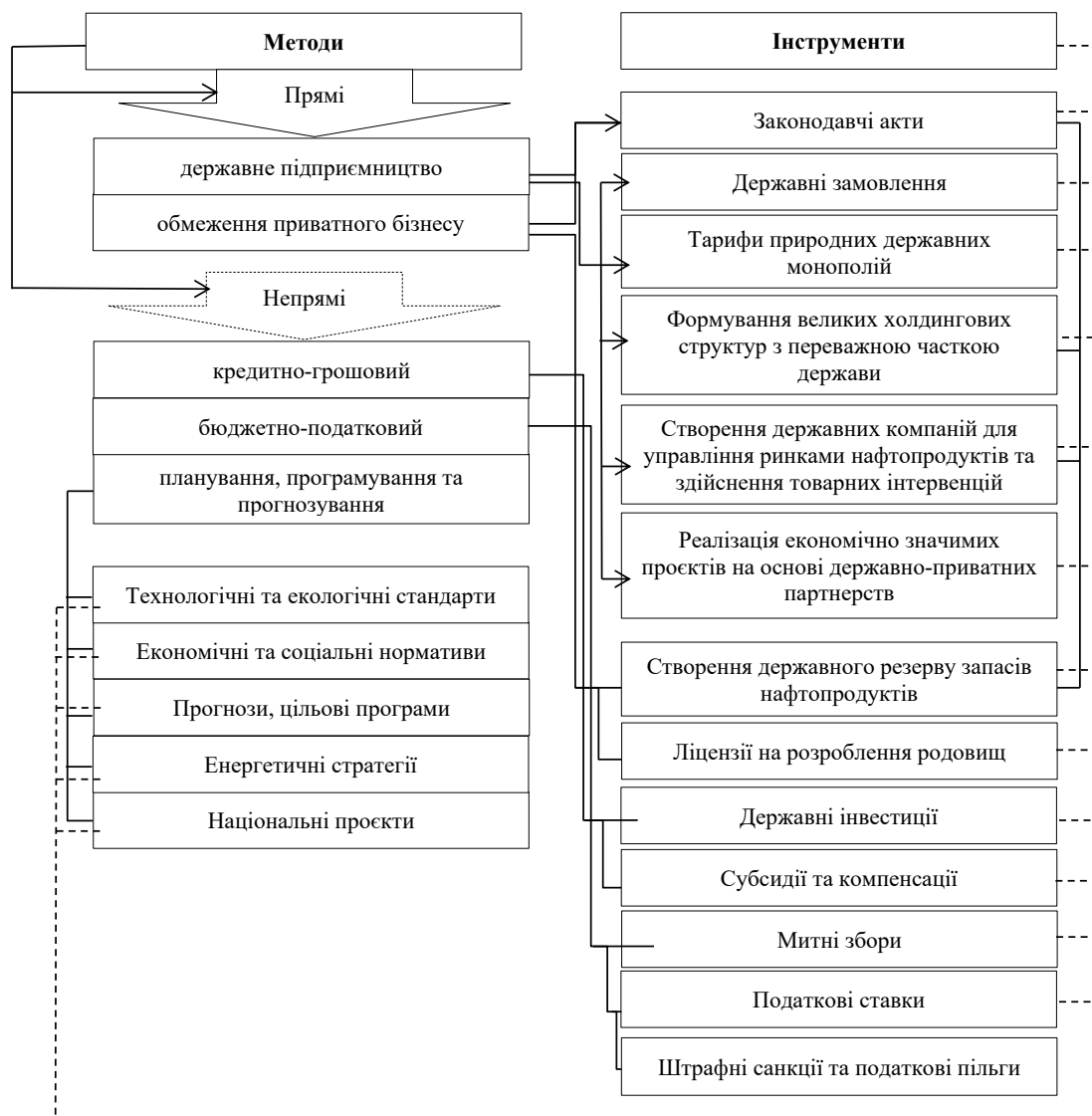

Рис. 1. Методи та інструменти державного регулювання нафтопереробного комплексу України в умовах європейської інтеграції

Державне підприємництво передбачає безпосередню участь у господарській діяльності нафтопереробних компаній. Наприклад, у Норвегії держава присутня не тільки у сфері нормативно-правового регулювання, але й безпосередньо у нафтопереробці. Це реалізується шляхом участі держави в капіталах основних нафтопереробних компаній країни, таких як “StatoilHydro”, “Petoro”, а також прямого фінансування проєктів освоєння ресурсів вуглеводнів арктичного шельфу. За допомогою бюджетно-податкової політики реалізуються такі функції держави, як перерозподіл доходу (особливо рентне походження), створення суспільних благ, контроль структури національного доходу.

Загалом державний бюджет є фінансовим планом держави за доходами та видатками, що складається на рік і має чинність закону. Система державних фінансів виконує три такі взаємопов’язані функції:

- алокаційна, що забезпечує створення фінансової бази держави для виробництва суспільних благ;
- перерозподільна, що дає змогу частково перерозподіляти національний дохід на користь усього суспільства;
- стабілізаційна, що передбачає проведення макроекономічної політики.

Державне регулювання роботи нафтопереробного комплексу має бути системним. Його ефективність залежить від того, наскільки узгоджені як прямі, так і непрямі методи регулювання, наскільки адекватно та точно використовуються інструменти. Перекоси економічної політики у фінансовий бік, непослідовні кроки у змінах податкової системи, нормативно-правової бази, нехтування плановими та програмними інструментами можуть призвести до негативних наслідків незбалансованого розвитку нафтопереробного комплексу.

Перш за все необхідно спричинити наповнення процесу надкористування економічним змістом, реалізувати принцип платності. Крім цього, слід підвищити роль регіонів та місцевої влади у регулюванні цього процесу. До прямих регуляторів у нафтопереробному комплексі належить передусім нормативно-правовий інструментарій, пов’язаний з антимонопольним регулюванням.

Законодавчі засади забезпечення захисту економічної конкуренції закладені в таких нормативно-правових актах, як Конституція України [1], закони України «Про Антимонопольний комітет України» [2], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [3], «Про захист економічної конкуренції» [4].

Відповідно до статті 42 Конституції України, не допускаються зловживання монополією становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція [1]. Види та межі монополії визначаються законом. Статтею 92 Основного Закону передбачено, що виключно законами України визначаються правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання [1].

Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності передбачені у Законі України «Про захист економічної конкуренції» [4]. Цей Закон визначає економічну конкуренцію як змагання між суб’єктами господарювання задля здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб’єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб’єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб’єкт господарювання не може визначати умови обігу товарів на ринку [4].

Основними завданнями Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики щодо здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб’єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення та припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції [2].

Нині діють технічні регламенти на паливо та автомобільні двигуни задля зниження попиту на низькоякісне паливо та автомобілі з низькоєкологічними двигунами. Якщо тривалий час перешкодою до розвитку та модернізації нафтопереробки в країні була відсутність законодавчої бази, що обмежує випуск палива, яке не відповідає сучасним та майбутнім екологічним вимогам, то поступово ця недоробка долається.

«Зміни дають змогу ввозити в Україну та використовувати паливо на підставі документа, що підтверджує відповідність нафтопродуктів вимогам Технічного регламенту, виданого іноземним суб’єктом господарювання або органом з оцінки відповідності мовою оригіналу, що підтверджує відповідність нафтопродуктів стандартам EN 228 (автомобільні бензини) і EN 590 (дизельне паливо) або їх аналогів. Ця норма діє до припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом наступних 90 календарних днів. Також КМУ відтермінував введення в дію Технічного регламенту щодо вимог до авіаційного бензину та палив для реактивних двигунів, затвердженого Постановою КМУ від 26 травня 2021 року № 523. Замість 29 травня 2022 року, як планувалося, його норми застосовують через рік після припинення або скасування воєнного стану в Україні» [5].

Політика розвитку внутрішніх енергетичних ринків пов’язана зі стратегічним плануванням сталого розвитку на основі організаційно-управлінських інновацій і не виключає методів державного підприємництва. Державне резервування окремих видів енергетичних ресурсів може бути використане для проведення організованих товарних інтервенцій задля збалансування відповідних ринків. Реалізація політики розвитку внутрішніх енергетичних ринків дасть змогу суттєво підвищити рівень стійкості постачання енергоресурсами у відносно короткі терміни. Це створить можливості для якісно нового розвитку системи задоволення внутрішнього попиту на енергетичні ресурси в період до 2030 року та на подальшу перспективу.

Говорячи про регулювання внутрішніх цін на нафтопродукти, використовуючи систему державних резервів, маємо розділити два підходи, а саме ринкове та державне регулювання. Щодо ринкового регулювання, то у США, наприклад, регулювання роздрібних нафтових цін здійснюється продажами державою з держрезерву нафти, а не нафтопродуктів, що дає можливість незалежним нафтопереробним компаніям – основним покупцям цієї нафти – знижувати ціни кінцевої продукції. Це, відповідно, змушує зменшувати ціни вертикально-інтегрованим нафтовим компаніям. Однак навіть в умовах розвинутого антимонопольного законодавства та високоефективної правозастосовної системи США цей підхід має дуже невеликий ресурс цінового регулювання.

Для здійснення державного регулювання необхідна відповідна нормативно-правова база. В основі зростання/падіння цін лежать фундаментальні фактори, насамперед зростання/падіння світових цін на нафту. Однак інтервенції на ринку нафтопродуктів (як і на будь-якому іншому ринку) здатні впливати на рівень цін. Проте такий вплив має короткостроковий характер. Інтервенції – це хороший інструмент для згладжування коливань цін, коли зрозуміло, що ціни аномально пішли вгору/вниз під впливом короткострокового фактору. У світовій практиці інтервенції найкраще зарекомендували себе для згладжування впливу на ринок стихійних лих, військових конфліктів, страйків тощо. Переважно вплив на ринок справляє не стільки розмір проведених інтервенцій, скільки сама можливість регулятора здійснювати інтервенції в значних обсягах. Цей фактор стримує активність спекулянтів і дає змогу уникати надмірного розгойдування ринку.

Під час згладжування коливань цін регулятор купує в період аномально низьких цін і продає в період аномально високих, тому створення механізму інтервенцій на паливному ринку (з використанням державних або спеціально створених даних резервів), можливо, є доцільним для згладжування сезонних піків споживання або збоїв у системі розподілу.

У разі реалізації варіанта, коли держкомпанія робитиме закупівлі палива, постає питання про доцільність таких дій в умовах високих цін на нафту та за відсутності біржі нафтопродуктів. Ціни диктують найбільші нафтопереробні компанії, і може виникнути ситуація, коли бюджет витратить більше коштів на підтримку резервів нафтопродуктів, ніж виграє від стримування зростання цін на паливо. При цьому необхідно спочатку створити біржу нафтопродуктів, а потім уже займатися формуванням системи управління резервами нафтопродуктів для згладжування сезонних коливань та загального зростання цін на паливо.

Товарні інтервенції на внутрішній ринок бензинів та дизельного палива, звичайно, можуть вплинути на ціни. Притаманна цьому ринку низька еластичність попиту проявляється у високій чутливості до зміни обсягів пропозицій. Навіть незначна зміна пропозицій на ринку щодо рівноважного значення, що склалася, приводить до помітних коливань ціни. Традиційні стрибки цін у квітні-червні та вересні-жовтні зумовлені переважно зміною балансу між попитом та пропозицією. Попит активізується (сільгоспроботи, автоперевезення), а пропозиція практично не змінюється, а то й скорочується. Споживачі, чий засоби виробництва використовують нафтове паливо, не можуть зупинити роботу через підвищення ціни. Про всяк випадок заапастися в період прийнятної вартості вони теж не можуть, адже треба мати значні кошти й відповідні сховища. У такій ситуації державний резерв, проводячи інтервенції на ринку нафтопродуктів, міг уповільнювати зростання цін і запобігати їх різкому підвищенню.

Доцільність такого способу регулювання ринку буде залежати від того, наскільки якісно він буде розроблений. Недостатньо просто викинути на ринок деякий обсяг дешевого палива шляхом відкриття сховища держрезерву. Паливо можуть просто скупити й перепродати за ринковими цінами, і поставленої мети не буде досягнуто. Необхідно продумати доступність товару кінцевому споживачеві та принципи ціноутворення, щоб інтервенції не стали просто дотаціями, наприклад, сільському господарству. Також потрібно правильно визначити час для поповнення запасів. Під час планованого обсягу інтервенцій до 5% річного споживання закупівлі у резерв приведуть до відпливу палива з ринку, отже, мають також проводити ціноутворення. Якщо вдасться врахувати всі фактори під час підготовки стратегічних програм сталого розвитку нафтопереробного сектору, то інтервенції, які оперативнo проводяться у відповідних обсягах у ключових регіонах, звичайно, можуть стати ефективним механізмом регулювання ринку.

Іншим важливим напрямом у рамках методів державного підприємництва є реалізація соціально значущих проєктів у тісній взаємодії з приватним бізнесом. Взаємини держави та нафтопереробного бізнесу мають ґрунтуватись на державно-приватому партнерстві (ДПП), що базується на взаємній зацікавленості в успішності діяльності цього сектору економіки та його фінансовій стійкості. Задля цього держава здійснюватиме гнучку податкову і митну політику, що враховує як кон'юнктуру світового ринку, так і умови формування інвестицій для відтворення виробничого потенціалу у сфері нафтовидобутку, нафтопереробки і транспорту нафти й нафтопродуктів. В Україні закладено основи нормативно-правової та інституційної підтримки проєктів ДПП. Так, було прийнято Закон України «Про державно-приватне партнерство» [6].

В країнах з ринковою економікою інвестиційні фонди є одним із найменш ризикових способів вкладення коштів на довгий термін задля збільшення капіталу. В Україні активно працюють кілька регіональних фондів прямих інвестицій. За 2021 рік про інвестиції в українські бізнеси оголосили “Horizon Capital”, “Dragon Capital”, “Diligent Capital Partners”, “UMG Investments”. Не відстають і венчурні фонди, які активно інвестують

в українські стартапи у сферах ІТ та електронної комерції. Українські бізнеси починають знаходити інтерес у іноземних гравців. У 2020 році український додаток “Reface” залучив \$5,5 млн від американського фонду “Andreessen Horowitz”. Стартап також залучив фінансування від американського ангел-інвестора “TQ Ventures” та інших бізнес-ангелів [7].

Урядом у 2020 році було проведено 9 відкритих інвестиційних конкурсів на укладення угод про розподіл продукції. Ці конкурси мали показати інвестиційну привабливість України, зокрема нафтопереробної галузі. Важливо, що право видобувати газ і нафту виборили міжнародні компанії, такі як “Vermillion” (Канада) та “Aspect Energy” (США), а також провідні українські приватні компанії, зокрема ДТЕК, «Гео-Альянс», «Укрнафтобуріння», «Західнадрасервіс», а також державне підприємство «Укргазовидобування» [8].

Очікується, що реалізація проєктів дасть змогу відпрацювати механізми стимулювання інноваційної діяльності та впровадження нових технологій, що дають масштабний ефект для економіки України загалом. Водночас будуть створені умови для розвитку малого та середнього бізнесу в галузі переробки полімерів. Прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями» від 17 грудня 2020 року № 1116-IX [9].

Говорячи про непрямі методи державного регулювання, маємо виділити низку перетворень у податковій політиці, спрямованих на стимулювання інноваційного розвитку у нафтопереробному секторі. 28 березня 2021 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо особливостей оподаткування суб’єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проєкти із значними інвестиціями в Україні» від 2 березня 2021 року № 1293-IX [10]. Цей Закон є важливим інструментом державної підтримки відповідних інвестиційних проєктів, оскільки встановлює податкові стимули для значних інвесторів.

Верховна Рада України 15 березня 2022 року ухвалила Закон № 7137-д про додаткові податкові стимули для підтримки бізнесу під час війни, що, окрім іншого, передбачає нульову ставку акцизу на бензин, дизельне паливо та скраплений газ [11]. Рада з питань фінансової стабільності України запропонувала відмовитися від пільгового оподаткування моторного палива. Директор “WOG Holding BV” А. Пивоварський вважає, що повного акцизу повертати не варто, при цьому пропонує відмовитися від диференціації та зрівняти ставки на бензин і дизпальне [11].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Особливу роль у державному регулюванні економіки відіграють стратегічне планування та економічне програмування (розроблення та реалізація цільових програм). Це дуже важливо для аналітичного супроводу структурних перетворень у господарській системі. У сучасних економічних умовах доцільно орієнтуватись на державні стратегічні плани та програми (стратегії, концепції) розвитку економіки, причому як у галузевому, так і в територіальному аспектах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
2. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листопада 1993 року № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (дата звернення: 17.05.2022).
3. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 червня 1996 року № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text> (дата звернення: 13.05.2022).
4. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 16.05.2022).
5. Про внесення змін до Постанов Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року № 927 і від 26 травня 2021 року № 523: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2022 року № 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2022-п#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
6. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
7. Топ-10 інвестиційних фондів в Україні // Marketer.ua : офіційний сайт. URL: <https://marketer.ua/ua/top-10-investment-funds-in-ukraine>.
8. Чому не йдуть інвестиції в нафтопереробну сферу України? // ExPro: офіційний сайт. URL: <https://expro.com.ua/statti/chomu-ne-ydut-nvestic-v-naftogazovu-sferu-ukrani>.
9. Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями : Закон України від 17 грудня 2020 року № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
10. Про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо особливостей оподаткування суб’єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проєкти із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 2 березня 2021 року № 1293-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-20#Text> (дата звернення: 23.05.2022).
11. У WOG очікують повернення акцизу на паливо у серпні // Enkorr.ua : офіційний сайт. URL: https://enkorr.ua/uk/news/u_wog_ochkuyut_povernennya_akcizu_na_palne_u_serpn/251695.

References:

1. VRU (1996), *Konstytutsiya Ukrayiny* [Constitution of Ukraine], dated June 28, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (related to 23.05.2022) [Ukraine].
2. VRU, Law of Ukraine (1993), *Pro Antymonopol'nyy komitet Ukrayiny* [Law of Ukraine “About the Antimonopoly Committee of Ukraine”], dated November 26, 1993 No. 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (related to 17.05.2022) [Ukraine].
3. VRU, Law of Ukraine (1996), *Pro zakhyst vid nedobrosovisnoyi konkurentsii* [Law of Ukraine „On protection from unfair competition”], dated June 7, 1996 No. 236/96-BP. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text> (related to 13.05.2022) [Ukraine].
4. VRU, Law of Ukraine (2001), *Pro zakhyst ekonomichnoyi konkurentsii* [Law of Ukraine “On the protection of economic competition”], dated January 11, 2001 No. 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (related to 16.05.2022) [Ukraine].
5. KMU (2013), *Pro vnesennya zmin do postanov Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 1 serpnya 2013 roku № 927 i vid 26 travnya 2021 roku № 523* [On Amendments to Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 1, 2013 No. 927 and dated May 26, 2021 No. 523], the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 10, 2022 No. 555. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-2022-п#Text> (related to 23.05.2022) [Ukraine].
6. VRU, Law of Ukraine (2010), *Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo* [Law of Ukraine “About public-private partnership”], dated July 1, 2010 No. 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (related to 15.05.2022) [Ukraine].
7. Marketer.ua (2021), *Top-10 investytsiynykh fondiv v Ukrayini* [Top 10 investment funds in Ukraine], official site. URL: <https://marketer.ua/ua/top-10-investment-funds-in-ukraine> [Ukraine].
8. ExPro (2020), *Chomu ne ydut' investytsii v naftererobnu sferu Ukrayiny?* [Why are there no investments in the oil refining sphere of Ukraine?], official site. URL: <https://expro.com.ua/statti/chomu-ne-ydut-nvestic-v-naftogazovu-sferu-ukrani>.
9. VRU, Law of Ukraine (2020), *Pro derzhavnu pidtrymku investytsiynykh proektiv zi znachnymy investytsiyamy* [Law of Ukraine “About state support of investment projects with significant investments”], dated December 17, 2020 No. 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (related to 23.05.2022) [Ukraine].
10. VRU, Law of Ukraine (2021), *Pro vnesennya zmin do Podatkovoho Kodeksu Ukrayiny shchodo osoblyvostey opodatkuvannya sub'yektiv hospodaryuvannya, yaki realizuyut' investytsiyni proekty iz znachnymy investytsiyamy v Ukrayini* [Law of Ukraine “On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the specifics of taxation of business entities that implement investment projects with significant investments in Ukraine”], dated March 02, 2021 No. 1293-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-20#Text> (related to 23.05.2022) [Ukraine].
11. Enkor.ua (2022), *U WOG ochikuyut' povernennya aktsyzu na pal'ne u serpni* [WOG expects the return of excise duty on fuel in August], official site. URL: https://enkor.ua/uk/news/u_wog_ochkuyut_povernennya_akcizu_na_palne_u_serpn/251695 [Ukraine].